

LA FAMÍLIA ADOPTIVA I L'ESCOLA

1. **La socialització de l'infant adoptat: context familiar/ context escolar.**
2. **Les pèrdues i els dols.**
3. **La formació de vincles: ajustament, adaptació, regressions.**
4. **L'àmbit íntim i l'àmbit social.**
5. **L'inici de l'escolaritat**
6. **Entrevistes amb els pares: importància de les relacions transferencials.**
7. **Expectatives i implicació de la família.**
8. **Adopció, un aspecte de la diversitat escolar.**

Aquest text l'ha elaborat la Junta Directiva d'ADDIF amb l'assessorament de Gemma Cànovas, psicòloga clínica i psicoanalista, col·laboradora habitual i consultora de l'associació

1.- La socialització de l'infant adoptat: context familiar/ context escolar

Tant la família adoptiva com l'escola desitgen que la trajectòria escolar de l'infant adoptat sigui normalitzada i exitosa, i doni pas a una vida adulta ben integrada i raonablement feliç. Exactament el mateix que desitgen totes les famílies pels seus infants, i tots els educadors per a tots els seus alumnes. El dubte es planteja a l'hora de gestionar el fet específic de l'adopció:

- Cal considerar-lo com una situació de risc, i destinar-hi preventivament alguns dels recursos d'atenció especial de que disposa l'escola?
- I, en aquest cas, amb quin criteri de prioritat en relació a altres necessitats especials?
- O bé cal entendre que la normalització passa per minimitzar el fet adoptiu, desvinculant-lo de les possibles necessitats que es detectin i que seran tractades segons els criteris estàndard?

D'acord amb tots els estudis, darrerament molt abundants, a l'entorn de l'adopció, entenem que la postura més adient és mantenir un bon nivell de comunicació amb la família, ja que no és l'adopció en si mateixa, sinó **la història prèvia de l'infant**, allò que ens donarà la mesura de l'atenció especial que pot requerir.

Gemma Cànovas Sau, psicòloga consultora d'ADDIF

conferència: "El lugar de origen real y el origen subjetivo: la construcción de la identidad", en el Congrés nacional sobre adopció internacional, Universitat de Múrcia, març 2006

(...) Todo hijo adoptivo, seguirá en la vida un camino propio que no hay que interpretarlo continuamente por su condición de adoptado, sino por su singularidad como sujeto. Los padres atravesarán en su camino de crianza y educación las mismas situaciones que todas las familias y el hecho de la adopción ha de ser contemplado dándole el valor que le corresponde, aunque evidentemente en abstracto implica un cierto plus de complejidad. Los adultos y los niños alivian su angustia cuando pueden hablar de lo que les preocupa de la forma más natural posible sin crear tabús ni caer en la repetición innecesaria.

2.- Les pèrdues i els dols

Darrera de tota adopció hi ha unes pèrdues, que requereixen ser elaborades. No és difícil entendre la més evident: si un infant necessita una nova família és perquè ha perdut la que tenia.

Certament, per tal que un infant esdevingui adoptable, cal que les autoritats pertinents reconguin la carència de familiars que se'n puguin fer càrrec. Això significa que ningú del seu entorn, ni la família directa ni l'extensa, està en condicions d'assumir la seva criança; o bé que tal família no existeix, a causa d'alguna situació traumàtica, o que no és coneguda, com passa en els casos d'abandonament en l'anonimat. En qualsevol cas, l'infant té no un, sinó dos dols pendents: pels familiars, especialment la mare, que ha perdut o que no ha conegut mai, i per la persona que ell o ella hauria arribat a ser si hagués pogut créixer harmònicament amb la família d'origen.

Els adults tendim a racionalitzar la situació d'acord amb els nostres propis paràmetres: donat que, "objectivament", la situació de l'infant, la seva qualitat de vida, és millor que no era, creiem fermament que la seva adaptació a la nova realitat ha de ser indubtable, sense esquerdes ni passos enrere. I quan apareixen les esquerdes ens plantegem tota mena d'explicacions (gairebé sempre culpabilitzadores per a algú) en lloc d'admetre la més simple: que l'infant està en procés de dol i que necessita ajuda per transitar-lo.

Sovint, les mares i els pares adoptius també tenen algun dol pendent, ja sigui relacionat amb la infertilitat o amb la seva pròpia història familiar. A més, han construït en el seu imaginari una família, s'han vist ells mateixos exercint la maternitat i la paternitat amb un o més infants d'unes determinades característiques, i després, com a tots els pares i mares, la realitat els posa a prova: aquell **fill ideal** s'ha de fer encaixar amb el **fill real**, que és el quin creix a casa i cal educar. Generalment han fet un recorregut saludable cap a la maternitat/paternitat adoptiva, amb l'ajut dels professionals orientadors, lectures, suport d'altres adoptants...; però fins i tot en aquests casos es poden trobar amb alguna situació que no aconsegueixen gestionar. Si en un moment donat el fill o filla no solament no els reconeix el vincle, sinó que els culpabilitza del seu dolor, es poden quedar sense capacitat de reacció; o, fins i tot, qüestionant-se si adoptar va ser una opció correcta. Si la preparació per adoptar i per ser pares adoptius no es va fer prou bé, el risc es multiplica.

Rygaard, Niels Peter

El niño abandonado. Guía para el tratamiento de los trastornos del apego
Ed Gedisa, BCN 2008 (pg. 178-179)

(...) Muchas parejas adoptivas describen que los años de espera, los libros sobre la educación y las grandes esperanzas convierten el encuentro con el niño en algo tan perturbador que los cónyuges no saben ayudarse mucho mutuamente. (...) Acepte que ambas partes necesitan a

alguien neutral con quien hablar. Admita la ayuda de otros: no es un ataque a su lealtad conyugal, a menos que se lo oculte a su pareja. Es buena idea formar un grupo con otros padres adoptivos; este grupo, a su vez, puede convertirse en una importante base emocional para los niños implicados. (...)

Durante el primer año de adopción, los padres han de adaptarse a un niño al que no han conocido desde su nacimiento, y también como padres han de encontrar métodos para organizar un sistema familiar. Tal vez por esta razón las familias que reciben ayuda psicopedagógica durante el primer año tienen niños adoptados más seguros de sí mismos que quienes no han tenido acceso a esta ayuda

3.- La formació de vincles: ajustament, adaptació, regressions

La *teoria de la vinculació* (en castellà *apego*, *attachment* en anglès) desenvolupada pel psiquiatra infantil **John Bowlby** i els seus col·laboradors i deixebles des de fa uns cinquanta anys, demostra que el creixement integral d'un infant està estretament lligat a la possibilitat de rebre afecte i seguretat emocional dels adults de referència, i especialment de la mare o persona que la substitueixi, de tal manera que les carències en l'establiment de vincles poden causar trastorns de diversa gravetat. El cas extrem seria el que **Niels P. Rygaard** anomena *trastorn de vinculació reactiva*, el bloqueig emocional, que aquest autor considera una minusvalidesa perquè incapacita per portar una vida social normalitzada. Segons els autors esmentats, els referents adults amb els quals un infant es pot vincular estretament en els primers tres anys són un màxim de quatre o cinc; quan un nadó passa per moltes mans indiferenciades (sense jerarquia qualitativa) no pot establir un nivell de relació suficient amb cap d'elles, i això li dificulta extremadament la futura estabilitat emocional, de manera que *"un adolescent de 14 anys es comportarà, emocionalment, com un infant d'un any o dos"* (Rygaard)

És habitual que els infants adoptats tinguin alguns problemes de vinculació, per manca d'una figura adulta de referència que els hagi donat el nivell suficient de seguretat afectiva durant un període de temps prou llarg; ara bé, només tenint un coneixement precís de la seva vida anterior a l'adopció, coneixement que gairebé mai es té, podríem fer un diagnòstic ajustat de les carències que arrossega. Inevitablement ens haurem de guiar per indicis i informacions parcials. Per això és especialment important **l'empatia**, la recerca de situacions que potenciïn en l'infant l'autoestima i el desig d'aprendre, i la paciència davant d'uns resultats poc gratificants. També és important distingir la "intel·ligència emocional" de la "intel·lectual", que són diferents, i que si es relacionen és en el sentit que la primera condiona les possibilitats de la segona.

La primera tasca de la família adoptiva (parets + infant + germans + altres parents propers) és la d'adaptar-se recíprocament i cohesionar-se. No sempre és fàcil. Diverses mesures legals, com els permisos laborals, tendeixen a ajudar en aquest procés; però cap mesura legal o política pot substituir les habilitats personals, que s'han de treballar: flexibilitat i adaptabilitat, diàleg, paciència, bon humor, *mà esquerra*... Al mateix temps, aquesta família com a conjunt, i els seus membres individualment, pertanyen a grups socials diversos en els quals, en algun moment, hauran d'explicar les particularitats del seu model familiar; un d'aquests grups, molt important però no únic, és la comunitat escolar. En general, com més còmoda es senti la família amb la seva condició d'adoptiva menys li pesaran els aclariments circumstancials que se li demanin; però això també depèn d'altres factors, com el nivell de diàleg intrafamiliar o el fet de ser persones molt o poc

extravertides, més o menys implicades en activitats socials, etc.

La integració d'un infant a la família adoptiva passa per unes fases perfectament conegudes i descrites pels experts, que s'expliquen als sol·licitants d'adopció en el seu procés formatiu, i que tanmateix a l'hora de la veritat sempre sorprenden. De la primera fase se'n diu *lluna de mel* perquè acostuma a ser molt gratificant: l'infant gaudeix de ser el centre de l'interès familiar i rebre atencions molt personals, està content i demostra afecte; la família entén que l'adaptació és un èxit i se'n felicita. Això pot durar dies, setmanes o mesos, i després sembla que tot trontolla:

comencem a tenir la sensació de que el nen potser va cap enrere, com el nen que ja menja sol i de sobte vol que sigui la seva mare qui li doni de menjar: està demanant que sigui *una mare* qui li doni de menjar, hem de respectar d'alguna manera tota aquesta mena de regressions. On està la feina de postadopció dels professionals? de vegades està només a reforçar, que vosaltres ja sabeu que són així però necessiteu una mica de confirmació, de dir-vos: cal respectar que el nen faci aquesta mena de regressions, deixar que el nen... quan es relaxa de vegades comença a fer-se pipí al llit, comença a fer coses que tenen a veure amb "estic arribant a casa meua,estic entenent què és una família". (**Xavi Garcia**, psicòleg de la *Icif Cel Obert*, en la celebració del 10è aniversari de la FADA)

Quan aquestes coses semblen clarament regressives, perquè l'infant ja té una edat que no les justifica de cap manera, els pares necessiten suport per acceptar-ho, i no sempre el tenen; és molt important que a l'escola s'estigui al corrent d'aquest procés, per establir una col·laboració que els ajudi a passar aquest període en lloc de complicar-lo. L'infant necessita recuperar aspectes de la vida infantil que havia malviscut, necessita comprovar que aquests pares no li fallaran (i aquest és un dubte que tornarà a sorgir-li de manera recurrent, perquè allò que li diu la seva experiència és que els adults desapareixen en algun moment...) Com explica la pedagoga **Núria Fuentes**, autora de diversos estudis sobre les famílies adoptives, cal superposar el concepte transició de contextos al de transició d'etapes del cicle vital. Aquest darrer és la base dels programes educatius, estructurats en aprenentatges progressius en funció de l'edat cronològica, però cal complementar-lo amb altres criteris per atendre la diversitat present a l'aula.

El Periódico de la Adopción nº 61, septiembre 2008, extret de:

Servicio Social Internacional - Centro Internacional de Referencia para los Derechos del Niño Privado de Familia (SSI/CIR) Boletín Mensual N° 7-8/2008 Julio/Agosto 2008

Cómo ser un padre adoptivo jardinero: Johanne Lemieux, trabajadora social quebequesa especializada en adopción internacional, desarrolló este tema en una conferencia otorgada en julio y dirigida a los padres adoptivos y al personal de algunas autoridades centrales de adopción suizas.

(...)

Las temporadas del apego

En función de su experiencia, los niños llegan a su familia adoptiva con más o menos "minas" y una predisposición más o menos favorable al apego. En este marco, **Johanne Lemieux** habla de temporadas de apego y propone los siguientes tipos de niños adoptados:

- Los niños primavera (10-15% de los adoptados): Estos niños crecen sin grandes problemas. Nacidos generalmente al final de los nueve meses de embarazo y con buena salud, contaron con un cuidado individual y fueron adoptados de pequeños.

- Los niños verano (aproximadamente 40% de los adoptados): Estos niños viven algunas dificultades de apego como consecuencia de separaciones dolorosas y/o numerosas. Después de un año de atención y de cuidados apropiados, son capaces de aceptar que un adulto pueda ser fiable y se desarrollan bien.
- Los niños otoño (aproximadamente 40% de los adoptados): Estos niños presentan dificultades de desarrollo y de comportamiento. Cuando los padres adoptivos encuentran la manera adecuada de cuidarles, estos niños pueden desarrollarse pero pondrán constantemente a prueba el vínculo creado. Por lo tanto y para afrontar este reto es importante que los padres sean más bien jóvenes para que dispongan de la suficiente energía.
- Los niños invierno (10 al 15% de los adoptados): Estos niños presentan un desarrollo problemático y padecen una grave minusvalía del apego. Sin ayuda profesional exterior, los padres no conseguirán controlar su relación con el niño ni acompañar su desarrollo.

En este contexto, J. Lemieux hace hincapié en la importancia de pedir rápidamente ayuda a profesionales a partir de la aparición de trastornos en el niño. Entre sus otros consejos fundamentales a los padres adoptivos, considera indispensable estar constantemente presentes para el niño durante el primer año a partir de su llegada.

4.- L'àmbit íntim i l'àmbit social

Moltes mares i pares adoptants manifesten incomoditat quan són interpel·lats sobre el fet adoptiu, perquè entenen que és una intromissió en la seva intimitat que ningú no gosaria fer en relació a un altre tema, i prenen com a xafarderia malintencionada determinades opinions o preguntes sovint nascudes del desconeixement i sense mala fe. Els límits de la privacitat són imprecisos en molts aspectes, i quan es planteja una qüestió concreta gairebé sempre és possible fer observar a la persona afectada que la seva incomoditat és subjectiva, que la mateixa opinió o pregunta referida a un altre tema no li hauria fet saltar les alarmes, i que el fill o filla farà la seva lectura de la reacció dels pares i no de les intromissions de tercers, per desafortunades que aquestes siguin.

Però mai no podem obviar que, per a les persones que han fet un llarg i complicat camí per accedir a la maternitat/ paternitat a través de l'adopció, aquest tema serà "material sensible" per molt de temps. Convé que des de l'escola es tingui una cura especial a no ferir sentiments, sense deixar de buscar la necessària complicitat en les pautes educatives.

San Román, Beatriz

12-9-2008 www.postadopcion.org

Cuando los prejuicios o el racismo están presentes en nuestro entorno más cercano, los padres nos sentimos indignados y confusos. ¿Cómo proteger a nuestros hijos de los comentarios hirientes y ofensivos? ¿Cómo reaccionar cuándo se producen? ¿Debemos alejarnos de algunos de nuestros seres queridos para proteger a nuestros hijos?

En el libro *Inside transracial adoption*, Gail Steinberg y Beth Hall nos proponen afrontar el tema de una forma diferente. ¿Y si en vez de ver sus actitudes como un crimen que merece su castigo las tratáramos **como a una enfermedad**? Se trata de un enfoque liberador, porque nos excusa de la necesidad de "castigar" y nos pone en mejor disposición para buscar estrategias para hacer frente al racismo y los prejuicios. No podemos controlar las actitudes de nuestros familiares, pero sí podemos **decidir cómo reaccionamos** ante las que nos hacen daño, a nosotros y a nuestros hijos.

A continuació recogemos algunas estrategias para responder a los comentarios negativos sobre la adopción o sobre las personas que proceden de diferentes culturas:

- **Siempre que sea posible, prepara a tu hijo por adelantado.** Si sabes que tu hijo se va a sentir incómodo, confuso u ofendido por algún familiar, explícale qué actitudes crees que tiene y de dónde crees que vienen. Explicarles el modo en que las personas formamos nuestras ideas les enseña a enfrentar los puntos de vista de los demás de un modo más sano, sin sentirlos como un ataque personal. Deja claro que ni estás de acuerdo ni te parece bien y dale permiso para responder de manera educada por sí mismo si lo desea.

- **Responde inmediatamente a los comentarios ofensivos.** No te calles, protege a tu hijo. No pierdas los nervios ni desates tu santa indignación. Una buena estrategia es contestar con preguntas simples del tipo "*¿Qué quieres decir?*", "*¿Por qué dices eso?*". No caigas en los ataques personales; escucha y rebate con cordialidad los argumentos. Dar una respuesta contundente pero calma, o incluso aplazar la discusión para una segunda parte cuando hayáis podido buscar datos para rebatir sus ideas equivocadas, enseña a tu hijo que te tomas el tema en serio.

- **Interrumpe, ¡no dejes que lo digan!** No hace falta levantar la voz pero un firme "*no voy a permitir que se digan esas cosas en mi presencia*" marca los límites y deja claro a tu hijo que estás de su parte.

- **En cuanto estéis a solas, saca el tema.** Deja claro que no estás de acuerdo, que es el otro el que está equivocado y anima a tu hijo a hablar contigo si alguna vez escucha comentarios parecidos.

5.- L'inici de l'escolaritat.

Les adopcions es formalitzen en qualsevol moment de l'any, amb total independència del calendari escolar. Això té com a conseqüència, sovint, que l'ingrés es faci amb el curs començat. Normalment els pares ja han fet la seva opció de centre i, si els procediments administratius els han permès de formalitzar la matrícula, s'han entrevistat amb els responsables (direcció, tutora) quan han tingut l'assignació de l'infant i una data per anar-lo a recollir.

L'assignació vol dir: un nom, una edat, un rostre, uns informes. L'edat ens indica a quin curs escolar cal inscriure l'infant, però no ens diu si per a aquest infant concret el curs que li correspon per edat és el més adient; de fet, això no ho sabrem d'una manera fiable fins que no s'integri al grup classe, si bé els informes mèdics poden ajudar a decidir-ho. A més en alguns casos, i sobretot en algunes procedències, l'edat registral pot ser aproximada; la precisió dels actes administratius com la inscripció de naixement no és valorada igual a tot arreu, ni el nostre calendari és el de totes les cultures (encara que es tendeix a universalitzar aquests dos conceptes). De vegades l'edat s'ha de comprovar amb exploracions mèdiques.

El nostre sistema escolar és considerablement rígid en la relació entre edat cronològica i curs al qual inscriure's; les excepcions requereixen justificacions diverses. Per tant és important afinar bé el criteri, comptant com a màxim amb la possibilitat més factible d'ajustament que és la repetició d'un curs. Quan, per a un infant concret, es plantegin dubtes seriosos en aquest aspecte, l'escola haurà de preveure recursos de suport, i establir nivells superiors de col·laboració amb la família.

Tots els experts estàn d'acord en una cosa: **no cal tenir pressa per iniciar l'escolarització**. S'ha de permetre a l'infant fer una immersió completa en el seu entorn familiar, adquirir confiança en els seus nous pares, abans d'introduir-lo en un ambient més normativitzat i amb una ràtio infants/adults que possiblement li recordi la de l'orfenat. Això també cal valorar-ho en cada cas, ja que l'edat i les experiències vitals (quant temps ha passat a l'orfenat, si ha conviscut amb una família d'acollida, si la seva història és molt o poc traumàtica, si havia sigut escolaritzat abans etc.) constitueixen referències importants per prendre una decisió. La por a que s'endarrereixi en els aprenentatges és el que menys ha de pesar, perquè la seguretat personal i la confiança en els altres són necessàries per estar disposat a aprendre.

***Currículum i ciutadania: el què i el per a què de l'educació escolar** (pàg 102 i següents)
Cèsar Coll (director) i diversos autors
editorial Mediterrània, BCN 2007*

CAPACITATS COGNITIVES I METACOGNITIVES: competències i sabers relacionats amb la planificació, autoregulació, autocontrol cognitiu i emocional, adaptabilitat, maneig de la complexitat i de la incertesa, etc.

Es consideren competències clau:

- Saber adaptar-se a un món canviant, tot gestionant i vivint la complexitat.
- Tenir una actitud oberta als nous aprenentatges a partir d'una escolta activa, iniciativa i motivació, constància i responsabilitat; tenir criteri per decidir-ne la utilitat i ésser conscient de les possibilitats d'aprendre de l'altre, dels altres.
- Disposar de l'autonomia que permeti gestionar el temps personal, regular el propi aprenentatge, i que capaci per tal de fer projectes pel present i el futur de manera responsable, amb mètode i hàbits de treball.
  - Ser crític i autocrític, a partir de l'anàlisi de la realitat particular i general, i ésser conscient de les pròpies possibilitats i limitacions

6.- Entrevistes amb els pares: importància de les relacions transferencials.

L'entrevista inicial ha de servir per conèixer les característiques generals de l'infant i l'estil educatiu de la família, i establir, a partir d'aquí, pautes de col·laboració basades en la confiança mútua. Pot ser que aquesta confiança sorgeixi espontàniament: això facilitarà les coses; però si no és així fora bò que l'escola s'esforcés a trobar les complicitats imprescindibles amb aquests pares, vetllant pel benestar de l'alumne i el bon clima escolar. Si bé aquestes són consideracions generals, ben sabudes per tots els ensenyants, quan parlem d'un alumne amb una alta probabilitat de tenir necessitats educatives especials (veure insert *Las temporadas del apego, a l'apartat 3*) cal tenir-les especialment presents.

Tots els infants adoptats "presenten factors de fragilitat" segons la terminologia dels serveis de protecció (document *El context escolar i els infants en risc de maltractament*, elaborat per l'EAlA i editat per l'Ajuntament de Barcelona, Direcció de Benestar Social, maig 2007) pel fet que la seva història personal conté, com a mínim, una fractura biogràfica: la pèrdua de la seva família d'origen, condició necessària per ser declarat adoptable. En alguns casos aquesta haurà sigut l'única pèrdua, compensada per unes noves figures adultes que han fet una substitució eficaç. Però sovint la pèrdua haurà anat acompanyada d'un temps més o menys prolongat de carència en les necessitats bàsiques, qui sap si també de maltractaments i abusos. També cal comptar amb els "factores de resiliència" i anotar els

que poguem conèixer: bon estat de salut, haver rebut bones atencions durant un temps prolongat, etc.

Aquesta és la informació significativa que, en la mesura que la família la tingui, convé que la transmeti a l'escola, per tal de valorar de la manera més ajustada possible el suport que necessitarà l'alumne. Així mateix, l'infant pot estar afectat per alguna malaltia o discapacitat que requereixi medicació en horari escolar, o que comporti absències per hospitalització o tractament, o que li dificulti determinades activitats. Pel que fa als infants que viuen en acolliment, la relació pautada amb la família biològica pot interferir amb l'horari escolar, un problema organitzatiu que no s'acaba de resoldre malgrat la pressió de les famílies acollidores.

La informació que no sigui significativa per a l'atenció a l'alumne i l'organització del programa escolar, o que no interfereixi en les activitats, s'ha de considerar privada; especialment les circumstàncies de l'abandonament i les característiques dels maltractaments rebuts. Els educadors faran bé d'indicar als pares que no cal que entrin en detalls, i si malgrat això ho volen fer, aclarir que es considerarà informació confidencial i no quedarà reflectida en cap document.

Posició **ètica** enfront la família i l'alumne: la informació que els educadors han d'obtenir de les famílies, la que han de compartir amb la resta de l'equip, la que han de transmetre a la tutoria següent... forma part de protocols més o menys estandaritzats però sens dubte revisables, en base a les actuals característiques de la població escolar i la necessitat d'atendre l'àmplia diversitat que presenta. En la mesura que la família i l'escola comparteixen informació sensible sobre la història i la salut física i mental de cada alumne, la professió docent hauria d'establir pautes de secret professional, protocolitzat i judicialment exigible, com fan totes les professions que tracten amb l'espai privat de les persones, cosa que molts educadors ja s'estàn plantejant. Això permetria que la informació d'ús intern a l'escola fos més explícita en la descripció de les necessitats de cada alumne, i per tant més útil que quan s'ha de simplificar pel fet de no ser informació protegida.

Guía "Adoptar, integrar y educar" Comunidad de Madrid- Consejería de Familia y Asuntos Sociales 2007 (pg. 54)

Los educadores deberían percibir las emociones que el aprendizaje de los hijos despierta en los padres adoptantes. Para algunos de estos padres resulta difícil aceptar que su hijo tiene dificultades para aprender. Pueden llegar a sentirse responsables del problema y percibir que de alguna manera han fracasado.

(...)

Los padres, en algunos casos, pueden mostrar un sentimiento de enfado hacia el niño porque interpretan sus dificultades como una crítica a su forma de crianza

El hecho de que el niño necesite ayuda especial quizá les avergüence y pueden considerarlo como una desvalorización de su capacidad de ser padres. El niño puede percibir esta situación y sufrir, sentir que defrauda las expectativas depositadas en él y actuar, en consecuencia, mostrando conductas violentas i/o de retraimiento.

En ocasiones los padres adoptivos pueden estar sobreinvolucrados en el desarrollo y en la educación de sus hijos.

Los niños se sienten bien con ellos mismos cuando el medio les proporciona apoyo y seguridad. Si el entorno del niño es demasiado crítico, el niño se sentirá incapaz de realizar una tarea.

En todos los casos, y aún más en estas situaciones, los educadores deben ayudar a los padres a aceptar a sus hijos y hacerles sentirse bien con ellos mismos a pesar de sus limitaciones.

7.- Expectatives i implicació de la família

La demanda que fan les famílies a l'escola pot ser de tres tipus:

- funció de *suport*, quan els pares es consideren a si mateixos educadors principals, tenen un alt concepte de les seves capacitats educadores i consideren que el seu criteri ha de prevaldre;
- *educació compartida*, quan entenen que la seva funció i la de l'escola estan al mateix nivell però amb àmbits d'actuació diferents, i
- funció de *suplència*, quan deleguen a l'escola tant la transmissió de coneixements com la de valors, dimitint de qualsevol funció educadora.

La tercera fórmula és la que desespera tots els mestres, amb raó, i si es dona en una família adoptiva probablement acabi en una adopció fallida, de manera que quan es detecti cal que l'escola posi en marxa els mecanismes de prevenció de situacions de risc.

En els altres casos, que sens dubte són majoritaris en el món adoptiu, els educadors es poden trobar amb conflictes puntuals en relació a qüestions concretes, que convindrà resoldre amb la mirada posada en quin sigui en cada cas l'interès superior dels infants, conjugant les necessitats de l'infant concret amb les del grup-classe o el conjunt de què es tracti (grup de treball, excursió on participi més d'una classe, etc) Sovint les famílies adoptives tenen la sensació que l'escola no té prou en compte la seva **especificitat**, de manera que mostrar coneixements i empatia sobre aquest tema ajudarà sens dubte a resoldre alguns desacords.

Un dels aspectes de la demanda dels pares a l'escola és el de les expectatives de resultats escolars: sobrevalorades/excessives, realistes o subvalorades. Les expectatives no estan directament relacionades amb els tipus de demanda que hem vist abans; encara que, per exemple, és difícil que uns pares dimissionaris puguin tenir unes expectatives realistes. Uns bons resultats escolars dels fills i filles són especialment satisfactoris pels pares adoptius, en la mesura que reafirmen la seva convicció d'haver fet una bona opció vital i de tenir una actitud educadora correcta; però quan els resultats no són els desitjats els interrogants es multipliquen (veure insert [Adoptar, integrar y educar](#) a l'apartat 6) D'altra banda, encara que en menor mesura, podem trobar pares adoptius que subvalorin la capacitat d'aprenentatge del fill o filla perquè estan molt amoïnats per la seva problemàtica personal; en aquest cas, i amb molt de tacte, l'escola hauria d'indicar la conveniència d'una teràpia familiar.

La participació de les famílies és un cavall de batalla a totes les escoles. Tenir una AMPA

molt activa, que organitzi activitats i aporti membres i debats al Consell Escolar enriqueix substancialment la vida de l'escola. Com passa amb totes les tasques voluntàries, no hi ha garantia de continuïtat, si bé està en mans dels mestres potenciar-ho quan sorgeixen persones entusiastes o, al contrari, deixar-ho morir. Les mares i pares adoptius, acostumats als tràngols administratius que comporta el procés d'adopció, sovint es deixen convèncer amb certa facilitat per a la participació, cosa que els fa sentir també involucrats en altres aspectes de l'educació dels seus fills i els ajuda a veure l'escola com un tot.

Fora d'això, la implicació, de més a menys, en l'activitat escolar comporta:

- assistència/ participació a reunions de curs i/o celebracions,
- entrevistes personals a petició de la família,
- entrevistes personals a petició de l'escola: quan el nivell d'implicació no depassa mai aquest límit els educadors s'haurien de començar a preocupar per l'interès d'aquesta família i la seva repercussió en la bona evolució de l'infant, atès que a la família adoptiva se li suposa, i en general té, una preocupació per la formació del seu fill o filla superior a la mitjana.

Seguiment familiar i educació formal

Autors: **Pau Mari-Klose, Carme Gómez-Granel, Cristina Brullet, Sandra Escapa**

Aquest paràgraf correspon al capítol **Seguiment familiar i educació formal** del llibre **Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos dels temps dins de les llars catalanes** que el departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya va

editar a partir de les dades del projecte **Pànel de famílies i infància** que desenvolupa el CIIMU.

(...)

Les famílies ocupen un paper cabdal en l'educació dels fills/filles, ja sigui per acció o per omissió. En el curs del que es coneix com a "socialització familiar", els infants interioritzen coneixements i desenvolupen valors i actituds davant la vida. Aquests coneixements, valors i actituds són el producte d'estímuls múltiples. Els principals emissors d'aquests estímuls són els pares i les mares.

(...)les dades evidencien que els pares i mares tendeixen a concedir una alta valoració a l'assoliment educatiu, però sovint aquest interès en l'educació no es materialitza en formes d'implicació directa en l'educació formal dels seus fills i filles.

8.-Adopció, un aspecte de la diversitat escolar

Els infants acollits o adoptats formen part, d'una manera significativa, de la gran diversitat que és el repte més important de l'escola actual. La interacció família-escola, participant en activitats i celebracions (contes, gastronomia, costums, relacions intergeneracionals...) enriqueix la vida escolar i facilita que tothom s'hi senti integrat.

Els infants procedents de l'adopció internacional presenten algunes característiques que els fan comparables, però no iguals, amb els alumnes procedents d'altres cultures, immigrants juntament amb les seves famílies:

- pels trets físics: sovint el seu aspecte és revelador de l'origen geogràfic,
- pel nivell escolar, sovint desconegut o poc referenciat en el moment d'ingressar al centre,
- per l'arribada irregular dintre del calendari escolar, que pot requerir mecanismes

específics d'adaptació,

D'altra banda, els infants adoptats i acollits presenten al principi unes característiques familiars específiques, que es van diluint amb el temps:

- disparitat física i cultural entre pares i fills,
- vinculació emocional no consolidada,
- llengua familiar diferent, en molts casos

Podríem trobar altres aspectes remarcables; hem ressaltat aquests per recordar que la diversitat és un concepte amplíssim, amb el que l'escola ha de treballar contínuament sense aspirar a treure'n l'entrellat; únicament pot adaptar-se al món que ens toca viure atenent tots els/les alumnes en el seu conjunt i cadascun com si fos l'únic/ l'única, intentant, com diria el pedagog **José Menéndez**, “no tant ensenyar, com aconseguir que tots aprenguin”

San Román, Beatriz

Magazine La Vanguardia, 11/05/2008

Sofía tiene siete años y fue adoptada en Rusia cuando tenía tres. Es una niña feliz y extrovertida, pero desde hace unos días anda ensimismada y salta a la primera. Por fin, en ese momento mágico de intimidad que se produce a la hora de acostarse, con lágrimas en los ojos le cuenta su angustia a mamá: “Mañana tenemos que llevar una foto de cuando éramos bebés, ¡y soy la única que no va a tener!”. Sofía tiembla al pensar que o bien se va a llevar una injusta reprimenda, o bien va a tener que dar más explicaciones de las que desea sobre su historia personal. Tiene razón, en lo que se equivoca es en que va a ser la única. Ni su amiga Adriana ni otros siete niños de su clase van a poder tampoco cumplir la tarea. Ellos llegaron a España cuando sus familias emigraron para construirse una nueva vida en nuestro país. Las fotos de su nacimiento, si es que existían, quedaron fuera de las maletas.

Esta anécdota ilustra con claridad uno de los grandes retos a los que se enfrenta el sistema educativo. De acuerdo con la ley, debería procurar un ambiente acogedor en el que todos los alumnos se sintieran igualmente incluidos, con independencia de sus circunstancias familiares o de su lugar de nacimiento. Parece que poner un ejercicio que nueve de 26 alumnos no pueden realizar no es el modo de hacerlo. Se diría que los grandes cambios sociales nos han pillado a todos, no sólo en el ámbito escolar, por sorpresa.

(...)

En la vorágine del día a día y las reformas educativas, la escuela olvida a menudo que la diversidad familiar exige revisar el material educativo. Tanto a los alumnos adoptados como a los que no viven en familias tradicionales, algunas tareas o actividades escolares clásicas pueden hacerles sentir incómodos, confusos o excluidos. Elaborar un árbol genealógico o escribir una narración sobre sus primeros años de vida supone para algunos de ellos enfatizar públicamente un pasado poco habitual, revelar información privada o resaltar las lagunas de información sobre algunos aspectos de su vida.

Este tipo de trabajo ha quedado desfasado porque presupone que todos los alumnos viven en familias formadas por un padre y una madre con los que comparten ADN. Puesto que parten de una premisa equivocada, no pueden cumplir los objetivos que pretenden. Con sentido común y sensibilidad, los educadores pueden adaptar las actividades, ofreciendo a todos los alumnos una alternativa con la que alcanzar los objetivos que estos trabajos

pretenden. ¿Por qué no investigar la genética emparejando a los alumnos y tratando de averiguar cómo sería su descendencia? Si se trata de ejercitarse en la narración, ¿por qué no pedirles que lo hagan sobre el día más divertido de sus vidas o cualquier otro tema? Hay mil y una formas de trabajar las materias sin necesidad de que ningún niño se sienta incomodado o marginado.

Cela Ollé, Jaume i Palou i Sangrà, Juli

VA DE MESTRES (carta als mestres que comencen)

Edita: Associació de mestres Rosa Sensat, BCN 2004

El tractament de la diversitat, el fet d'aprofitar tota la riquesa que porta, no és fàcil, sobretot perquè has de tenir present que no tots els elements que ens fan diferents mereixen ser conservats. A més, per sobre de la idiosincràsia, de la peculiaritat que aporta cada membre, hi ha les necessitats específiques del grup, que sempre se situen un pas per endavant de l'individu. [...]

La classe és un microcosmos, una xarxa intensíssima de relacions. La teva feina serà posar els maons i el ciment necessari per crear un ambient on cadascú pugui aprendre i ho pugui fer a la seva manera. I la teva feina serà també fer que tothom, des de la seva peculiaritat, col·labori a crear un bon clima de convivència.

Bibliografia recomanada:

La corresponent als **textos insertats**,

La que hem **recomanat en les sessions anteriors** (documents dels anys 2006 i 2007),

I també, entre d'altres:

Montserrat Lapastora, Fátima Velázquez de Castro

Niños adoptados, estrategias para afrontar conductas

Ed Síntesis, Madrid 2007

Joan Doménech, Joan Guerrero

Mirades a l'educació que volem

E Graó Barcelona 2005

Ana Berástegui Pedro-Viejo, Blanca Gómez Bengoechea

Esta es tu historia: identidad y comunicación sobre los orígenes en adopción

Publicaciones de la Universidad de Comillas, Madrid 2007